

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

QARSHI
DAVLAT
UNIVERSITETI

Qarshi davlat universitetida
**“Musiqqa san’ati sohasida
fanlarning o‘qitilishining
ilmiy metodik asoslari”** mavzusida
Respublika ilmiy-nazariy anjumani
konferensiyasi
materiallar to‘plami
2022 yilning 11 iyun

QARSHI-2022

MUNDARIJA
1-SHO'BA:
MUSIQA SAN'ATI SOHASIDA FANLARNING O'QITILISHI
JARAYONIDA YONDASHUVLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR

1	Панжиев Курбонниёз Бердиевич	Бўлажак мусиқа ўқитувчисининг касбий тайёргарлигини такомиллаштириш: муаммо ва ечимлар	6
2	Фархутдинова Светлана Гусмановна	Дистанционное обучение в сфере высшего образования и его особенности интерактивного диалога	12
3	Худайберганов Самандар Қўзиевич	Достон ижрочилик аънаналари	14
4	Ш. Мустафаев	Мусиқа санъати соҳасидаги фанларнинг ўқитилишида самарадорлик кўрсаткичлари	19
5	Abduraxmanov Qarshi Xolxo'jaevich Shernazarov Farxod Haqnazarovich Xudoyqulov Shuxrat Xudayqulovich Fayziev Olim Ayubovich	Musiqa bilan davolash	22
6	Tursunov Abduraim Ramazonovich	Xonandalik asarlarini o'rgatish jarayonida yondashuvlar: muammo va yechimlar	25
7	B. Raximov	Soz sehri	27
8	Raximov Nurullo Narzullayevich	An'anaviy musiqa ijrochiligining tarixiy ildizlari	29
9	Samatova Dilnoza Salaidinovna	Musiqa darslari orqali o'quvchilarda cholg'u ijrochiligi malakalarini shakllantirishning pedagogik muammolari	32
10	И.И.Ахтамов	Ўзбек миллий мақом санъати асосларини ўрганиш (<i>Олий мусиқий педагогик таълим мисолида</i>)	34
11	B.R. Boltayev	Musiqa darslari jarayonida o'quvchi-yoshlar ongida tolerantlik tuyg'usini shakllantirish	36
12	Azizov Nuriddin Malikovich	Botir Zokirov ijodiy merosini o'zbek estrada san'atida tutgan o'rni	38
13	Raxmonov Faxriddin Numonovich, Qurbonov Qo'ldosh Yo'ldoshevich	Milliy musiqiy cholg'ularning tarixiy taraqqiyoti (Nay misolida)	41
14	Бабаназарова Гулруҳ Юнусовна, R. S. Abdullayev	Қашқадарё достончилиқ санъати мактаблари	45
15	Ismoilova M.E., Toirova M.T.	An'anaviy cholg'u ijrochiligida turg'un alimatov ijro uslubi maktabi xususida	48
16	Muxitdinova Malohat Saidjabborovna, Jalolov Ulug' Bek	Maqomotni o'rganishga klasterli yondashuv	51
17	A.O'tamurodova	Musiqa darslarida samarqand dostonchlik maktablari bilan tanishtirish	55
18	Axmadova Malika Akmal qizi, Abdirashidova Durdona Abdirashid qizi	Yosh avlod tarbiyasida musiqa madaniyati darslarining ahamiyati	57
19	Norqulov Farxod Toshurdiyevich	O'zbek dostonchilik san'ati	61
20	Shonazarov Zafar Umirzoqovich	Somoniylar davrida musiqiy madaniyat (IX-X)	64
21	Muhammadiyev Aziz Oblaqulovich	"Xorazm tanbur chizig'i"ning ixtirosi xususida	67

ahamiyat kasb etadi. Sababi bunday asarlarni, tinglagan, kuylarni cholg'u asbobida o'z ijrolarida aks ettirgan o'quvchida musiqa san'atiga mehr, uni o'rganishga astoydil ishtiyoq paydo bo'ladi. Shuning uchun ham o'quvchilarda ijrochilik malakalarini shakllantirish ko'p ma'noda muhimdir. Bunda cholg'u ijrochiligi eng kerakli vosita sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 02.02.2022 yildagi PQ-112-son. (Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 03.02.2022 y., 07/22/112/0099-son).

2. Fayzullaev Y. Bo'lajak musiqa o'qituvchilari badiiy didini shakllantirishda o'zbek mumtoz musiqasi imkoniyatlaridan foydalanish. -T.: 2008

3. Karimova D. «Musiqiy pedagogik mahorat asoslari» T., 2008 yil

ЎЗБЕК МИЛЛИЙ МАҚОМ САНЪАТИ АСОСЛАРИНИ ЎРГАНИШ

(Олий муסיқий педагогик таълим мисолида)

И.И.Ахтамов

*БухДУ, Муסיқа таълими
кафедраси ўқитувчиси*

Мамлакатимизда амалга оширилаётган таълим ислоҳоти «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури»да ўз ифодасини топди. Таълим соҳасини тубдан ислоҳ қилишнинг - мақсади, юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берувчи юқори малакали кадрлар тайёрлаш миллий тизимини яратишдир».

Бу вазифани бажариш таълим-тарбия жараёнига, унинг мазмун, шакл ва методларини, тубдан ўзгартиришни талаб қилади. Аммо унинг келгуси тараққиёти омилларини инobatга олиб мутахассислар тайёрлашни жаҳон андазаларига мослаштириш, уларни ўз мутахассисликлари ва ижтимоий-сиёсий билимларини шахсий эътиқодига айлантиришни тақозо қилади. Шунинг учун “Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чоратadbирлари тўғрисида”ги “Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 17 ноябрдаги қарорида (1) мақомларимизнинг ўзига хос бетакроп хусусиятлари, дунё миқёсида катта шуҳрат ва эътибор қозонган “Шашмақом”нинг ЮНЕСКО томонидан эътироф этилиши, мақомлар нота матнларининг нашр этилиши, куй ва ашулаларининг магнит ленталарига ёзиб олиниши, Юнус Ражабий номидаги Мақом ансамбли ва худудлардаги мақом жамоалари ижро фаолияти, соҳага оид илмий изланишлар олиб борилаётганлигининг улкан илмий-маданий аҳамияти қайд этилган.

Айни вақтда миллий ўзлигимизни англаш, маданиятимизни ҳар томонлама ривожлантириш, халқимиз, аввало, ёш авлодимизни юксак инсоний туйғулар руҳида тарбиялаш, унинг эстетик диди ва тафаккурини

шакллантиришда мақом санъатининг кенг имкониятларидан етарлича фойдаланилмаётганлиги танқид қилинган эди. 1980 йил май ойида Хоразм вилоятининг Хива шаҳрида мақом санъати мавзусида бўлиб ўтган мусиқашунослар конференциясининг қарорига биноан Республикамиз умумтаълим мактаблари мусиқа дарсларида ўқувчиларни мақом санъати намуналари билан таништириш вазифаси ва буни таъмилаш мақсадида ОТМ мусиқа кафедралари ўқув режасига “Мақом асослари” бўйича махсус дарс соатлари киритилиши тавсия этилган эди. 1982 йилда ОТМларнинг мусиқа таълими кафедраларида “Мақом асослари” дарслари ташкил этилди. Умумтаълим мактаби 7-синф мусиқа дарслигига 18 соатга мўлжалланган мақом санъати дарслари материали киритилди. Аммо 2008 йилдан кейин бу фан “Анъанавий ва халқ кўшиқчилиги” деб аталиб, мақом мавзуси дарслари сабаби кўрсатилмасдан, 7 соатга келиб қолди.

Президентимизнинг 2017 йил 17-ноябрда эълон қилинган “Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қарори асосида 2018 йил 6-10 сентябрь кунлари гўзал Шаҳрисабз заминида ўтказилган биринчи Халқаро мақом санъати анжуманининг очилиш маросимида сўзлаган нутқида айтганидек, “Бугунги замонда барча эзгу ниятли инсонларни бирлаштириш, ёшларни юксак гуманистик идеаллар руҳида тарбиялашда мусиқа санъатининг ўрни ва аҳамиятини ҳеч нарса билан ўлчаб, баҳолаб бўлмайди, десак, айти ҳақиқатни айтган бўламиз.

Агар биз асл, ҳақиқий санъатни билмоқчи, ўрганмоқчи бўлсак, аввало, **мумтоз мақом санъатини билишимиз, ўрганишимиз керак,**

Агар биз санъатни, маданиятни кўтармоқчи бўлсак, аввало, **мумтоз мақом санъатини кўтаришимиз керак”.**

Мақом оҳанглари, мақом руҳи ва фалсафаси ҳар бир инсон қалбидан, аввало, униб-ўсиб келаётган ёш авлодимизнинг онги ва юрагидан чуқур жой олиши учун бор имкониятларимизни сафарбар этишимиз зарур” деб даъват этишлари бежиз эмас, албатта. Бунинг учун мақом таълимини айнан илк босқичлардан бошлаш керак.

Аммо ҳозирги кунда мактабгача таълим муассасалари ва умумтаълим мактабларида фаолият кўрсатаётган мусиқа ўқитувчиларининг бу йўналиш бўйича етарли касбий тайёргарлиги ва бошқа зарурий шарт-шароитлар бўлмагани сабабли ҳозирча бу муаммо ечимини топмаяпти.

Ўтмишда мақомларни ўрганиш одатда асосан устоз-шогирд таълими оғзаки анъаналари асосида амалга оширилган бўлса, кейинги тахминан икки аср давомида мусиқа таълимида бирқанча кескин ўзгаришлар юз берди. Томоша ва концерт заллари, кино ва театрлар, мусиқа товушини грамофон пластинкаларига ёзиб олиниши, аудио ва видео ёзуви воситаларининг техник жиҳатдан такомиллашиб бориши, оммавий ахборот воситаларида мусиқа тарғиботи, миллий мусиқамизда замонавий нота ёзувининг қўлланилиши, махсус мусиқа ўқув даргоҳларининг пайдо бўлиши ва таълим тизимининг тубдан янгиланиши, мусиқа чолғу асбобларининг такомиллашуви, мусиқашунослик фанининг ривожланиши шулар жумласидандир. Махсус

музыка ўқуви шароити, тизими, мазмуни ва ўқитиш усулларининг такомиллашиб бориши бу санъат турининг ривожига ҳамда халқ орасида кенг тарқалишига имкон яратди.

Биз ўқувчиларни мақом санъати билан ошно қилиш мақсадида мақом таълимига доир мавжуд ўқув адабиётлари билан танишиб, уларда берилган усулий тавсияларни таҳлил қилдик, бунинг учун мақом куй ва ашулаларидан энг оддий “Қашқарча”, “Соқинома” ва “Уфар” каби намуналарни тўплаб, уларни илмий асослаш учун тажриба синовдан ўтказиб бўлажак музыка ўқитувчиларига тавсия этмоқдами.

АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 2017 йил 17 ноябрдаги ПҚ-3391-сонли қарори. Бухоронома 2017–йил 25-ноябрь.
2. Президент Шавкат Мирзиёевнинг ёшларга табриги
3. Президент Шавкат Мирзиёевнинг биринчи Халқаро мақом санъати анжуманининг очилиш маросимидаги нутқи. Қашқадарё 2018-йил 8-сентябрь.
4. Ражабов И. Мақомлар. – Т.: Санъат, 2006. – Б. 148 – 165.
5. Иброҳимов О., Садиров Ж. Музыка. 7-синф учун дарслик.- Т.: Ф.Ғуллом, 2001.-Б.134-195.

MUSIQA DARSLARI JARAYONIDA O'QUVCHI-YOSHLAR ONGIDA TOLERANTLIK TUYG'USINI SHAKLLANTIRISH

B.R.Boltayev

*Sh.Rashidov nomli SamDUning O'zbekiston-
Finlyandiya Pedagogika instituti o'qituvchisi*

Dunyoda chuqur o'zgarishlar sodir bo'layotgan hozirgi davrda Yer yuzining turli nuqtalarida millatlararo nizolarni keltirib chiqaruvchi ziddiyatlar saqlanib qolmoqda. Ushbu ziddiyatlarni bartaraf qilish, ularning oldini olish kishilik jamiyati tarixiy-tadrijiy rivojlanishini ta'minlashning muhim sharti bo'lib qolmoqda. Bu amaldagi milliy siyosat modellarining mohiyati, ularning mafkuraviy asoslarini ilmiy-qiyosiy o'rganishni dolzarb qilib qo'yimoqda. [1.45-b].

Millatlararo munosabatlarning ijtimoiy barqarorlik va rivojlanishga keng ta'sir o'tkaza boshlashi global, mintaqaviy va hududiy geosiyosatda etnik omil rolining oshishiga olib keldi. —Bu hol, davlatning va mintaqaning xavfsizligiga taxdid solishi mumkin bo'lgan etnik va millatlararo mojarolar kelib chiqqudek bo'lsa, ularning oldini olish maqsadida mazkur jarayonlarni muntazam ravishda ijtimoiy taxdil etib borishni zarur qilib qo'yadi. [2.33-b].